

Verhalen over Chelm

Chelm is een bijzonder stadje. Er gaan veel verhalen over!

In één verhaal wordt verteld, hoe een engel met twee grote zakken naar de Aarde werd gestuurd .

In de ene zak zat wijsheid.

En in de andere zak zat dwaasheid.

De engel moest die verdelen over de mensen.

Alleen was de zak met dwaasheid erg zwaar. De engel vloog steeds lager!

Opeens schuurde de zak met dwaasheid tegen het topje van een berg. Krrrg... daar kwam een gaatje in de zak. Er stroomde een beetje dwaasheid uit. Toen scheurde de zak plotseling open, en in één keer viel *alle* dwaasheid eruit. Ja, en dat was nou

net boven Chelm! En zo komt het, dat in Chelm alleen maar domoren, dwazen en zotten wonen. Lieve mensen hoor, maar als ze slim proberen te zijn verzinnen ze wel heel bijzondere dingen! In de verhalen hoor je over Feivel Botterik, Sal de Sul, en Gronam de Os. En natuurlijk over Schlemiel en zijn familie.

Wie is er volgens jou de slimste?

Verhalenverteller Walter Roozendaal — FOTO HARTENBERG

Jiddisch: een taal met bijzondere woorden

In Polen woonden vroeger veel Joden. Ze spraken Jiddisch, hun eigen taal. Die leek een beetje op heel oud Duits, met wat Russisch, Oekraïens, Pools en Hebreeuws.

In Amsterdam woonden ook veel Joden.

Wist je dat de Amsterdammers veel Jiddische woorden van de Joden hebben overgenomen? Zo werden die woorden ook Nederlands:

- ◆ *schlemiel*: pechvogel, mislukkeling
- ◆ *gok*: neus
- ◆ *mesjogge*: gek
- ◆ *lachajiem*: proost (de Amsterdammers verstonden dat niet, en zeiden toen maar: *daar ga je!*)
- ◆ *mazzel*: geluk
- ◆ *tov*: goed ("en datteme toffe jongens zijn...")
- ◆ *mazzeltov*: ik wens je heel veel goed geluk!
- ◆ *kosher*: zuiver (*kosher eten* is bijvoorbeeld eten, dat volgens de Joodse wetten is klaargemaakt — dat lijkt dus op wat moslims *halal* noemen)

Shtetls

Een shtetl (sjtetl) is een klein stadje met vooral Joodse inwoners. De eerste shtetls ontstonden al in de 12e eeuw!

Veel Joodse kunstenaars hebben er tekeningen van gemaakt.

De foto's zijn zo'n honderd jaar oud.

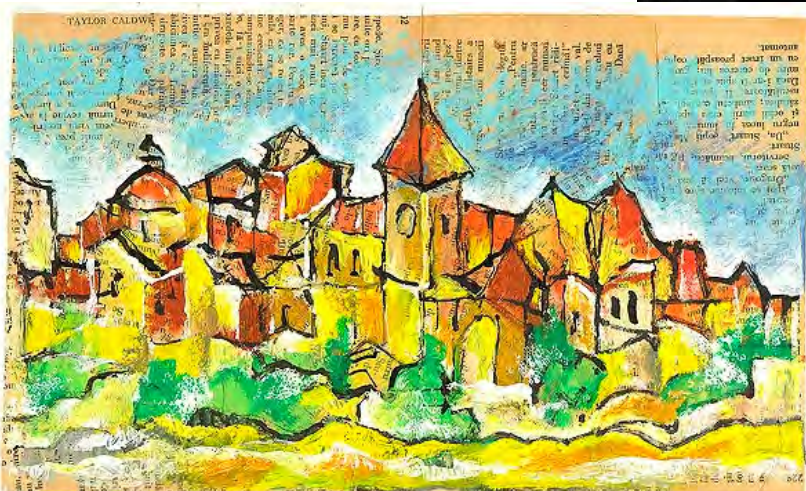

Je ziet hier een stel kinderen die vioolles krijgen. Op straat!

En twee foto's van de markt. Zie je die boer met een schapenvacht als jas? En zijn snor? Iedereen had altijd een hoed of hoofddoek. Zelfs dat kleine jongetje.

Hiernaast een foto van vrouwen, op een lange rij. Ze hebben allemaal in hun eigen mandje aardappelen te koop! Elk mandje was eigenlijk een marktkraampje. Zo denk ik dat Mevrouw Schlemiel ook op de markt stond...

Wil je meer weten over
Walter Roozendaal?
Of hem een mail sturen?
Dit is zijn website:

www.muzemuzette.com

Isaac Bashevis Singer

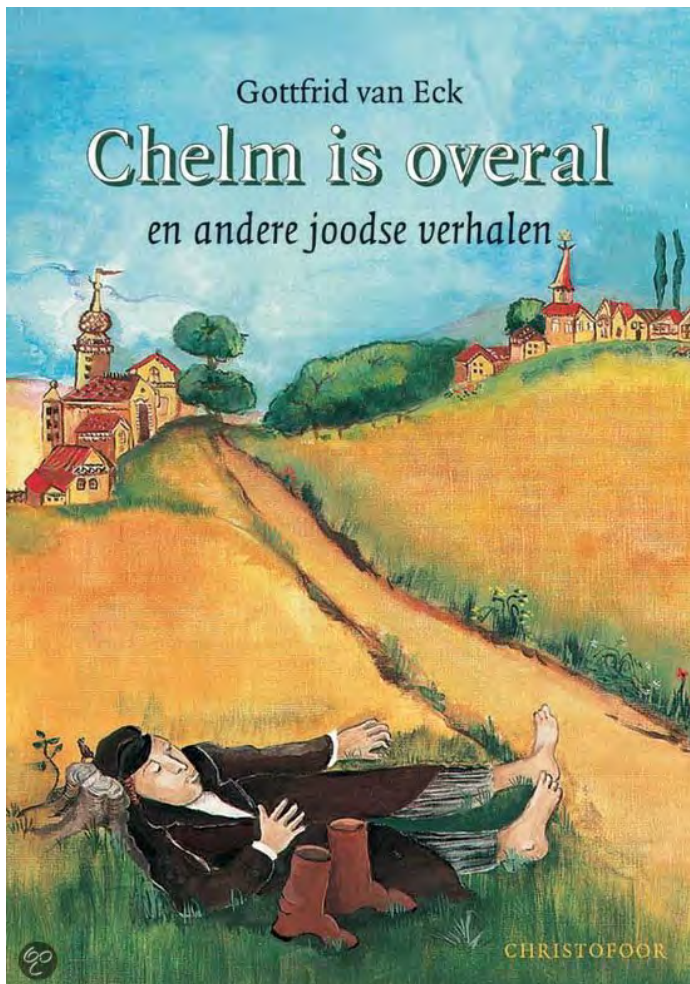

Singer (1904-1991) is een beroemde schrijver van boeken in het Jiddisch. Hij kreeg in 1978 de Nobelprijs. Dat is een bijzondere prijs voor de allerbeste schrijvers ter wereld.

Toen hij opa was begon hij zijn kleinkinderen verhalen te vertellen. Dat waren verhalen, die hij gehoord had van zijn oma, toen hij zelf nog een jongetje was. En ik denk dat die oma ze weer van haar oma gehoord had. Misschien zijn die verhalen wel meer dan 200 jaar oud!

De Kinderverhalen van Isaac Bashevis Singer

De kleinkinderen van Singer vonden de verhalen van hun opa prachtig! Hij heeft er toen een dik boek van gemaakt. Dat boek heet "Kinderverhalen".

Het is alleen niet meer zo geschikt om uit voor te lezen, want de taal is te ouderwets voor kinderen van nu.

Maar de verhalen zijn wel de moeite waard om gewoon te vertellen! Walter Roozendaal doet dat graag. En hij zoekt daar ook graag muziek bij.

Gottfrid van Eck is ook een verhalenverteller. Hij vertelt verhalen van allerlei Joodse schrijvers. Maar van Singer misschien wel het eerst.

Hij heeft vijftientig van die verhalen opnieuw opgeschreven, voor zijn eigen kinderen, in een nieuw boek. Dat boek heet "Chelm is overal". En dat boek is dus ook voor *alle* andere kinderen van nu. Jullie dus.

Klezmer muziek

Vanaf de 16e eeuw waren er Joodse beroepsmuzikanten, die muziek maakten bij alle feesten, meestal bruiloften. Die muzikanten werden klezmerim genoemd — en daarom heet hun muziek nu klezmer.

Omdat ze zo goed konden spelen werden ze ook door rijke boeren en edelen gevraagd. Dan maakten ze de muziek die de mensen wilden horen. Geen Joodse muziek, maar de muziek uit dat land. Alleen... ze speelden die muziek dan wel op een Joodse manier! Het klonk net iets anders dan de mensen gewend waren.

Zoek op You Tube maar eens naar “Amsterdam Klezmer Band, Chassid in Amsterdam” en hoor hoe een klezmerband een rap doet. Met heel veel Jiddische woorden!

<https://www.youtube.com/watch?v=Zmm8ThhisVw>

Walter Roozendaal vertelt ook verhalen samen met de Shtetl Band Amsterdam. Die speelt de muziek zoals die in de oude ‘shtetls’ klonk. Je vindt de Band en hun muziek op www.joodsemuziek.nl

Shtetl Band Amsterdam

Walter's Accordeon

Accordeola is het merk

Hij heeft 5 koren = er zitten 5 enorme ‘mondharmonica’s’ binnenin, waarvan je kan kiezen welke je tegelijk hoort.

13 registers = de combinaties van die 5 koren (je ziet ze naast de pianotoetsen)

Met de 120 knopjes kan je, net als op een gitaar, akkoorden spelen. Om de melodie te begeleiden. Zie je dat Walter die knopjes *niet* kan zien! Hij moet ze op z’n gevoel bespelen.

Met de rode balg blaast en zuigt Walter de lucht door de toontjes. Het stuk met de pianotoetsen hangt stil aan riemen voor Walters buik. Het stuk met de knopjes moet hij heen en weer bewegen. Dat is zo’n 10 kilo zwaar!!! Daar moet je goed voor oefenen. Als je begint met accordeon spelen kan je dus maar beter met een kleinere beginnen...

De muur om Chelm, en andere muren

Het verhaal van de Muur heb ik niet van Singer. Ik hoorde het van Gottfrid, en die had het van een verhalenverteller in Israël gehoord. Die verteller heet Roi Gal-Or.

Roi zei dat dit verhaal bedoeld was voor alle muurbouwers in de wereld. En toen, opeens, begonnen meer mensen dit verhaal verder te vertellen.

Nou ja, opeens? Laten we eens kijken naar een paar beroemde muren.

De Chinese Muur

Heb je wel eens gehoord van de Chinese Muur? Die lieten keizers van China bouwen om andere volken tegen te houden, die China wilden veroveren. De eerste stukken werden zo'n 2700 jaar geleden gebouwd. Uiteindelijk werd het een serie muren van 8850 kilometer lang.

Verschillende malen in de Chinese geschiedenis kwamen er toch volken, die China veroverden. Dan kwamen er nieuwe keizers, die weer nieuwe stukken muur lieten maken. Tot in 1644 de Mantsjoes China veroverden. Daarna was de muur niet meer nodig. Stukken van de muur bestaan nog steeds, maar nu komen daar alleen toeristen kijken.

De Muur van Keizer Hadrianus

In Engeland heb je de Muur van Hadrianus. Op zijn Engels heet die Hadrian's Wall. Het kostte meer dan zes jaar om die muur te bouwen: van het jaar 122 tot 128 na Chr. De muur is 117 kilometer lang. Hij is gebouwd toen het leger van de Romeinse keizer Engeland had veroverd. De muur was de grens van het Romeinse Rijk. Hij was bedoeld om de Scoten tegen te houden. Waren dat voorouders van de Schotten, die de Romeinen wilden verjagen? De Romeinen zijn in elk geval na een paar honderd jaar uit Engeland verdwenen. Rond de 4e eeuw na Chr. was die muur dan ook niet meer nodig. Nu lopen getrainde wandelaars in 13 dagen langs de hele muur — of liever: langs wat er nog van over is.

Stadsmuren

Van de Middeleeuwen weet je vast wel, dat alle belangrijke steden een stadsmuur hadden. Soms hielp dat wanneer er een vijand kwam. Toen de Spanjaarden in 1573 Alkmaar wilden veroveren is ze dat niet gelukt. Op 8 oktober vieren de Alkmaarders daarom ieder jaar een feest, nog altijd. Maar honderd jaar later waren de

muren eigenlijk niet meer nodig. Toen waren de kanonnen zo sterk, dat een muur de kogels niet meer tegen kon houden. Dus die oude stadsmuren hielpen niet meer, en veel zijn nu afgebroken. Op de foto zie je Carcassone, een beroemd Frans stadje, dat helemaal gerestaureerd is. Het lijkt wel een sprookje, wanneer je daar wandelt!

De Berlijnse muur

In 1961 werd in Berlijn, de hoofdstad van het oude Duitsland, een grote muur gebouwd. Duitsland was toen verdeeld in Oost- en West-Duitsland. Veel mensen wilden uit het arme oosten vluchten naar het rijkere westen – en die muur was bedoeld om ze tegen te houden. Maar families konden elkaar toen ook niet meer bezoeken! Sommige Duitsers waren zo boos over die muur, dat ze op 9 november 1989 een gat in de muur maakten. Dat was het begin van het nieuwe Duitsland, waarbij de twee delen weer samen één werden.

Dus die muur had uiteindelijk ook al niet echt geholpen.

Muren tegen vijanden, helpen die echt? Hé, en hoe was dat met de muur om Chelm?

De muur van Israël

Nu begrijp je misschien waarom in Jeruzalem de verhalenvertellers het verhaal van de Muur om Chelm gingen vertellen. Want daar werd in 2003 opeens ook een muur gebouwd. De Israëlische regering heeft een 6 tot 10 meter hoge muur van 620 kilometer lengte laten bouwen, om de Palestijnen tegen te houden. Met hier en daar poorten, waardoor mensen van het ene land in het andere land kunnen komen. Dat zal net als alle andere beroemde muren misschien wel even helpen, maar of het uiteindelijk ook echt helpt? Daar zijn de mensen in Israël het niet over eens!

De verhalenvertellers vonden het in elk geval een slecht idee, die muur. En daarom vonden ze het zo mooi, dat ze een oud en vrolijk verhaal konden vertellen. Over de onzin van een muur. Net alsof het eigenlijk niet gaat over de muur van Israël – en tegelijk gaat het daar ook weer wel over. Slim hè!